

TEMA 24 (2). Sveti red

Po zakramentu svetega reda se podeljuje deležnost pri duhovništvu Kristusa, ki je Glava Cerkve. Službeno duhovništvo se bistveno razlikuje od skupnega duhovništva vernikov.

8. Dec. 2013

1. Kristusovo duhovništvo

Znotraj izraelskega ljudstva, ki je v 2 Mz 19,6 opisano kot »kraljestvo duhovnikov«, je Bog Levijev rod

postavil »čez prebivališče pričevanja in čez vse njegove priprave« (4 Mz 1,50); izmed levitov so potem posvečevali duhovnike stare zaveze z obredom maziljenja (prim. 2 Mz 29,1-7) in jim zaupali nalogo »ljudem v korist glede tega, kar se nanaša na Boga: da daruje[jo] daritve in žrtve za grehe« (*Heb* 5,1). Kot del Mojzesove postave to duhovništvo »uvaja boljše upanje« (*Heb*, 7,19), »vsebuje le senco prihodnjih dobrin«, vendar samo po sebi »kljub istim žrtvam, ki jih neprestano darujejo iz leta v leto, nikoli ne more pripeljati do popolnosti (...) tistih, ki se približujejo« (*Heb* 10,1).

Levitsko duhovništvo je na neki način v izvoljenem ljudstvu vnaprej upodabljal duhovništvo Jezusa Kristusa, ki ni bilo vezano niti na rodovnik, niti na tempeljske daritve, niti na postavo, temveč le na Boga samega (prim. *Heb* 6,17-20 in 7,1 sl.). Zato »ga je Bog razglasil za vélikega

duhovnika po Melkízedekovem redu« (*Heb* 5,10), ki je »z eno samo daritvijo (...) za vselej naredil popolne tiste, ki so posvečeni« (*Heb*, 10,14). Učlovečena božja Beseda dejansko kot izpolnitev mesijanskih preroštev odreši vse ljudi s svojo smrtjo in vstajenjem, ko svoje lastno življenje izroči v izvrševanju svojega duhovništva. To duhovništvo, ki ga predstavlja Jezus sam v smislu posvečenja in poslanstva (prim. *Jn* 10,14), vsebuje zatorej vesoljno vrednost: ni drugega zveličavnega božjega dejanja razen edinega posredovanja Jezusa Kristusa.^[1]

2. Duhovništvo pri apostolih in v apostolskem nasledstvu

Pri zadnji večerji Jezus razodene svojo voljo, da svoje apostole napravi deležne svojega duhovništva, izraženega kot posvečenje in poslanstvo: »Kakor si mene poslal na svet, sem tudi jaz njih poslal v svet,

in zanje se posvečujem, da bi bili tudi oni posvečeni v resnici« (*Jn 17,18-19*). Ta deležnost se udejanja v različnih trenutkih v teku Kristusovega delovanja, ki jih lahko štejemo kot zaporedne korake, ki vodijo do postavitve svetega reda: ko pokliče apostole in jih postavi kot zbor (prim. *Mr 3,13-19*), ko jih poučuje in jih pošilja oznanjat (prim. *Lk 9,1-6*), ko jim podeli oblast odpuščati grehe (prim. *Jn 20,22-23*), ko jim zaupa vesoljno poslanstvo (prim. *Mt 28,18-20*); vse do posebnega trenutka, ko jim zapove, naj obhajajo evharistijo: »To delajte v moj spomin« (*1 Kor 11,24*). V apostolskem poslanstvu »so bili na binkoštni dan v polnosti potrjeni.«^[2]

V času svojega življenja »niso (...) v svoji službi imeli samo različne pomočnike, ampak so, da bi se njim zaupano poslanstvo nadaljevalo po njihovi smrti, svojim neposrednim sodelavcem tako rekoč po oporoki

izročili nalogo, da izpolnjujejo in utrjujejo tisto delo, katerega so oni sami začeli (...), in jim nato naročili, naj po njihovi smrti prevzamejo njihovo službo drugi preizkušeni moške.« Tako so »škofje (...) s svojimi pomočniki, namreč duhovniki in diakoni, prevzeli službo v prid skupnosti. V božjem imenu predsedujejo čredi, katere pastirji so kot učitelji nauka, duhovniki svetega bogočastja in služabniki v vodstvu.«^[3]

2.1 Obred posvečenja

V novi zavezi se apostolska služba prenaša s polaganjem rok, ki ga spremlja molitev (prim. *Apd* 6,6; 1 *Tim* 4,14; 5,22; 2 *Tim* 1,6); to je praksa, ki jo najdemo v najstarodavnejših obredih, kakršne navajata *Traditio apostolica* in *Statuta Ecclesiae Antiqua*. To temeljno jedro, ki predstavlja zakramentalno znamenje, je bilo v teku stoletij obogateno z nekaterimi dopolnilnimi

obredi, ki se lahko razlikujejo v različnih liturgičnih izročilih. »Tako začetni obredi v latinskem obredu — predstavitev in izvolitev ordinanda, škofov nagovor, ordinandu postavljena vprašanja, litanije vseh svetnikov — izpričujejo, da se je izbira izvršila v soglasju z običajem Cerkve, in pripravljajo slovesno dejanje posvetitve, kateri sledi več obredov, ki na simboličen način izražajo in dopolnjujejo skrivnost, ki se je izvršila: za škofa in duhovnika maziljenje s sveto krizmo, znamenjem posebnega maziljenja s Svetim Duhom, ki napravlja njuno službo rodovitno; škofu izročitev knjige evangelijev, prstana, mitre in škofovske palice v znamenje njegovega apostolskega poslanstva, ki je oznanjevanje božje besede, njegove zvestobe do Cerkve, Kristusove neveste, njegove naloge pastirja Gospodove črede; izročitev patene in keliha duhovniku, “daritveni dar svetega ljudstva”, dar,

katerega je duhovnik poklican prinašati Bogu; izročitev knjige evangelijev diakonu, ki je pravkar prejel poslanstvo oznanjati Kristusov evangelij» (*Katekizem*, 1574).

2.2 Narava in učinki prejetega zakramenta

Po zakramentu svetega reda se podeljuje udeleženosť pri Kristusovem duhovništvu, skladno z izročilom apostolskega nasledstva. Službeno duhovništvo se razlikuje od skupnega duhovništva vernikov, ki izhaja iz krsta in birme; obe duhovništvi »sta naravnani drugo na drugo«, vendar pa se »med seboj razlikujeta po bistvu in ne samo po stopnji«. ^[4] Za službeno duhovništvo je značilno in specifično to, da je »zakramentalna upodobitev Kristusa Glave in Pastirja«, ^[5] kar duhovniku dovoljuje izvajati Kristusovo oblast v pastirski službi oznanjevanja in vodenja ter delovati *in persona*

Christi pri izvrševanju
zakramentalne službe.

Repraesentatio Christi Capitis se vedno nahaja v nosilcu službe, čigar duša je bila zapečaten z zakramentalnim znamenjem, ki je neizbrisno vtisnjen v dušo pri posvečenju. Neizbrisno znamenje (*character*) je torej glavni učinek tega zakramenta, in zaradi svoje trajne narave izključuje možnost, da bi bil zakrament svetega reda ponovljen, izbrisan ali podeljen za določen čas. »Kdor je veljavno posvečen, more seveda biti iz upravičenih razlogov razrešen dolžnosti in opravil, vezanih na posvečenje, ali se mu prepove, da bi jih opravljal; ne more pa nič več postati laik v strogem smislu« (*Katekizem*, 1583).

Sveti red v vsaki izmed svojih stopenj podeljuje tudi milost, ki je »milost Svetega Duha, lastna temu zakramentu, (...) milost upodobitve

po Kristusu duhovniku, učitelju in pastirju, za čigar služabnika je bil posvečeni postavljen« (*Katekizem*, 1585). Ta *službenost* je tako dar kot zadolžitev, kajti sveti red se prejme kot služenje Kristusu in vernikom, ki v Cerkvi sestavljajo njegovo skrivnostno Telo. Natančneje rečeno, je za škofa prejeti dar »Duh vodenja, ki si ga dal svojemu ljubljenu Sinu Jezusu Kristusu in ga je on prenesel na svete apostole.«^[6] V primeru duhovnika (prezbiterja) se prosi Boga za dar Duha, »da bi bil vreden brez graje stopati pred tvoj oltar, oznanjati evangelij tvojega kraljestva, vršiti službo tvoje resnične besede, ti darovati duhovne žrtve in darove, prenavljati tvoje ljudstvo v kopeli ponovnega rojstva; da bi tako moglo hoditi naproti našemu velikemu Bogu in Zveličarju Jezusu Kristusu.«^[7] V primeru diakonov gre za to, da »okrepljeni z zakramentalno milostjo v občestvu s škofom in z zborom njegovih

duhovnikov služijo božjemu ljudstvu v strežništvu svetega bogoslužja, besede in ljubezni.«^[8]

2.3 Stopnje svetega reda

Diakonat, prezbiterat, škofovstvo ohranjajo med seboj notranjo povezanost kot stopnje enega samega zakramenta svetega reda, ki se prejemajo zaporedoma na vključujoč način. Po drugi strani pa se razlikujejo glede na podeljeno zakramentalno danost in ustrezne funkcije v Cerkvi.

Škofovstvo je »polnost zakramenta svetega reda, ki jo tako liturgični običaj Cerkve kakor govorica cerkvenih očetov imenuje “najvišje duhovništvo”, “vrhunec svete službe”.«^[9] Škofom je zaupano služenje skupnosti, da »v božjem imenu predsedujejo čredi, katere pastirji so kot učitelji nauka, duhovniki svetega bogočastja in služabniki v vodstvu.«^[10] So

nasledniki apostolov in člani škofovskega zbora, v katerega so vključeni takoj ob posvečenju, ohranjajo hierarhično občestvo s papežem, ki je glava tega zbora, in s preostalimi člani. Njim v prvi vrsti pripadajo kapitalne naloge tako v vesoljni Cerkvi, kot v krajevnih Cerkvah, ki jih vodijo kot »Kristusovi namestniki in odposlanci«, ter to nalogo vršijo »z nasveti, s spodbujanjem, z zgledi, pa tudi s svojo avtoriteto in sveto oblastjo.«^[11] Med škofovskimi nalogami »zavzema prvo mesto oznanjevanje evangelija. Škofje so namreč glasniki vere in dovajajo nove učence h Kristusu; so tudi verodostojni učitelji, to se pravi nosilci Kristusove avtoritete. Sebi zaupanemu ljudstvu oznanjajo vero, ki jo je treba sprejeti in po njej uravnavati нравno življenje«, in kadar »uče v občestvu z rimskim papežem, [jih] morajo vsi imeti v časti kot pričevalce božje in katoliške resnice.«^[12] Slednjič, kot oskrbniki

milosti najvišjega duhovništva, s svojo oblastjo določajo zdravo in plodovito podeljevanje zakramentov: »Ti urejajo podeljevanje krsta, ki daje delež pri Kristusovem kraljevem duhovništvu. Oni so prvotni delivci svete birme, podeljevalci svetih redov ter urejevalci določb glede svete pokore. Dalje svoje vernike skrbno spodbujajo in poučujejo, naj v bogoslužju in zlasti pri daritvi svete maše v veri in s spoštljivostjo izpolnjujejo svojo vlogo.«^[13]

Prezbiterat je bil postavljen od Boga, da bi njegovi služabniki »imeli zaradi zakramenta svetega reda oblast darovati sveto mašo in odpuščati grehe in naj bi v Kristusovem imenu za ljudi javno opravljali duhovniško službo.«^[14] Duhovnikom je zaupana služba »v podrejeni stopnji (...), da bi v duhovniškem redu kot sodelavci škofovskega reda pravilno izvrševali od Kristusa poverjeno apostolsko poslanstvo.«^[15] Deležni so oblasti, »s

katero Kristus sam svoje telo zida, posvečuje in vlada«, in po prejetem zakramentalnem redu »se tako upodobijo po Kristusu duhovniku, da morejo delovati v osebi Kristusa, ki je glava Cerkve.«^[16] Skupaj s svojim škofom sestavljajo »en sam duhovniški zbor, ki pa ima različne naloge,«^[17] in vršijo svoje poslanstvo v neposrednem stiku z ljudmi. Natančneje imajo duhovniki prvo dolžnost, »da kot sodelavci škofov vsem oznanjajo božji evangelij, spolnjujoč Gospodovo naročilo: “Pojdite po vsem svetu in oznanjujte evangelij vsemu stvarstvu.”«^[18] Svojo funkcijo vršijo »predvsem v evharističnem bogoslužju ali *sinaksi*; pri njej nastopajo v Kristusovi osebi in razglašajo njegovo skrivnost, pridružujejo molitve vernikov daritvi njihove Glave (prim. 1 Kor 11,26) in edino daritev nove zaveze, namreč daritev Kristusa, ki je sam sebe enkrat za vselej daroval Očetu kot brezmadežno žrtev (prim. *Heb*

9,11-28), v mašni daritvi do Gospodovega prihoda.«^[19] Sem spada tudi »služba sprave in polajšanja«, ki jo vršijo »v korist spokornim in bolnim vernikom«. Kot pravi pastirji »primerno svojemu deležu oblasti izvršujejo službo Kristusa Pastirja in Glave, zbirajo božjo družino kot enodušno bratsko skupnost in jo po Kristusu v Svetem Duhu vodijo k Bogu Očetu.«^[20]

Diakoni sestavljajo nižjo stopnjo hierarhije. Nanje se polagajo roke »ne za duhovništvo, ampak za strežništvo«, ki ga vršijo kot *repraesentatio Christi Servi*. Diakon more »slovesno podeljevati krst, hraniti in deliti evharistijo, prisostvovati v imenu Cerkve sklepanju zakona in ga blagoslavljeni, prinašati popotnico umirajočim, brati vernikom Sveto pismo, jih poučevati in spodbujati, voditi bogočastje in molitev vernikov, deliti

zakramentale, voditi pogrebni obred in pokop.«^[21]

3. Podeljevalec in prejemnik

Podeljevanje svetega reda v njegovih treh stopnjah je pridržana izključno škofu: v novi zavezi ga podeljujejo samo apostoli in »ker je zakrament svetega reda zakrament apostolske službe, pripada škofom kot naslednikom apostolov, da predajajo naprej “duhovni dar” (LG 21) in “apostolsko seme” (LG 20)« (*Katekizem*, 1576), ki se skozi stoletja ohranja v sveti službi.

Za škofovsko posvečenje je v latinski Cerkvi kot dovoljenje potrebno izrecno naročilo s strani papeža (prim. ZCP, 1013); v vzhodnih Cerkvah je posvečenje pridržano rimskemu papežu, patriarhu ali metropolitu, pri čemer je vselej nedopustno, če za to ne obstaja zakonito naročilo (prim. *Zakonik kanonov vzhodnih Cerkva*, 745). Za

duhovniško in diakonsko posvečenje je določeno, da mora posvečevalec biti kandidatov lastni škof, oz. mora prejeti odpustnico pristojne oblasti (prim. ZCP, 1015-1016); v primeru posvečenja izven škofovega lastnega območja, je potrebno dovoljenje pristojnega krajevnega škofa (prim. ZCP, 1017).

Da bi bilo posvečenje veljavno v svojih treh stopnjah, mora kandidat biti moški in biti mora krščen. Jezus Kristus je namreč za apostole izbral samo moške, čeprav so bile med tistimi, ki so hodili za njim, tudi ženske, ki so večkrat izkazale večjo zvestobo. To Gospodovo ravnanje je normativno za celotno življenje Cerkev in ga ne moremo obravnavati kot nekaj, kar bi bilo odvisno od okoliščin, kajti že apostoli so se čutili zavezane tej praksi, da polagajo roke samo na moške, tudi takrat, ko se je Cerkev razširila na področja, kjer navzočnost žensk v tej službi ne bi

zbujala zmedenosti. Cerkevni očetje so zvesto sledili temu predpisu zavedajoč se dejstva, da gre za obvezujoče izročilo, ki je bilo ustrezno zapisano v sinodalnih odlokih. Cerkev zaradi tega »smatra, da nima pooblastila pripuščati žensk k duhovniškemu posvečenju.«^[22]

Za zakonito in v polnosti plodovito posvečenje je razen tega na strani kandidata potrebna nadnaravna poklicanost, ki je potrjena s povabilom pristojne oblasti (»klic s strani hierarhije«). Po drugi strani velja v latinski Cerkvi zakon cerkvenega celibata za vse tri stopnje; »sicer duhovništvo po svoji naravi zdržnosti ne zahteva nujno«^[23], je pa »celibat iz mnogovrstnih razlogov duhovništvu primeren«, saj so kleriki tako deležni načina življenja, ki ga je prevzel Kristus za uresničitev svojega poslanstva, »laže in z nedeljenim srcem se ga držijo, se svobodneje po

Kristusu in z njim posvečajo službi Bogu in ljudem.« S popolno izročitvijo življenja svojemu poslanstvu ordinandi »opozarjajo na ono skrivnostno poroko, ki jo je Bog utemeljil (...), v kateri ima Cerkev Kristusa za svojega edinega ženina. Vrh tega so živo znamenje tistega prihodnjega, po veri in ljubezni že pričujočega sveta, v katerem se otroci vstajenja ne bodo ženili ne možile.«^[24] K celibatu niso zavezani stalni diakoni niti diakoni in duhovniki vzhodnih Cerkev. Kot zadnje omenimo še to, da se za posvečenje zahteva določena notranja in zunanja pripravljenost, določena starost in znanje ter izpolnitev predhodnih pogojev za posvečenje, odsotnost zadržkov in iregularnosti (prim. ZCP, 1029-1042; *Zakonik kanonov vzhodnih Cerkev*, 758-762). Glede kandidatov za škofovsko posvečenje veljajo posebni pogoji, ki zagotavljajo njihovo primernost (prim. ZCP, 378).

Philip Goyret

Osnovna literatura

Katekizem katoliške Cerkve,
1533-1600.

Priporočeno branje

II. vatikanski koncil, Konst. *Lumen Gentium*, 18-29; Odlok *Presbyterorum Ordinis*, 2, 4-6, 15-17.

[1] Kongregacija za nauk vere, Izjava *Dominus Iesus*, 6. 8. 2000, 14.

[2] II. vatikanski koncil, Konst. *Lumen Gentium*, 19.

[3] *Prav tam*, 20.

[4] *Prav tam*, 10.

[5] Sv. Janez Pavel II., Apost. spod. *Pastores dabo vobis*, 25. 3. 1992, 15, 4.

[6]Rimski pontifikal, Škofovsko posvečenje, Posvetilna molitev.

[7]Bizantinski obred, Molitev za mašniško posvečenje.

[8]II. vatikanski koncil, Konst. *Lumen Gentium*, 29.

[9]*Prav tam*, 21.

[10]*Prav tam*, 20.

[11]*Prav tam*, 27.

[12]*Prav tam*, 25.

[13]*Prav tam*, 26.

[14]II. vatikanski koncil, Odl. *Presbyterorum Ordinis*, 2.

[15]*Prav tam*.

[16]*Prav tam*.

[17]II. vatikanski koncil, Konst. *Lumen Gentium*, 28.

[18]II. vaticanski koncil, Odl.
Presbyterorum Ordinis, 4.

[19]II. vaticanski koncil, Konst.
Lumen Gentium, 28.

[20]*Prav tam*.

[21]*Prav tam*, 29.

[22]Sv. Janez Pavel II., Apost. pismo
Ordinatio Sacerdotalis, 22. 5. 94, 2.

[23]II. vaticanski koncil, Odl.
Presbyterorum Ordinis, 16.

[24]*Prav tam*.